

**KAYSERİ'DE II. ABDÜLHAMİD HAN DÖNEMİ'NDE İNŞA
EDİLMİŞ İKİ YAPI:
ZEYNEL ABİDİN VE SEYYİD BURHANEDDİN TÜRBESİ****TWO BUILDINGS THAT CONSTRUCTED DURING
II. ABDULHAMİD HAN ERA: ZEYNEL ABİDİN AND SEYYİD
BURHANEDDİN TOMBS***Remzi AYDIN****Özet:**

Bu çalışmada, Kayseri'nin önde gelen dinî liderlerinden Zeynel Abidin ve Seyyid Burhaneddin'in medfun olduğu türbeler incelenmiştir. Yapılar, plan, malzeme ve süsleme özellikleri açısından değerlendirilmiştir. Ayrıca arşiv vesikaları kullanılarak yapıların inşaa süreci ortaya konmuştur. İncelediğimiz yapılarla ilgili arşiv belgeleri, imparatorluğun çeşitli sıkıntılar yaşadığı bir dönemde bile imar faaliyetlerinin bir organizasyon dâhilinde yapıldığını göstermektedir. II. Abdülhamid Han'ın Anadolu'daki hayratlarından olan bu türbeler, yapıldıkları Batılılaşma Dönemi'nin karakteristik özelliklerini yansıtmaktadır.

Anahtar Kelimeler: II. Abdülhamid Dönemi, Zeynel Abidin, Seyyid Burhaneddin, Türbe, Kayseri.

287

Abstract:

In this study, the tombs where two of the religious leaders, Zeynel Abidin and Seyyid Burhaneddin, lived in Kayseri are buried are examined. The structures are evaluated according to their plan, material and decorative features. Furthermore, construction processes are defined under the lights of studied archive files. Investigated archive files show that even under various troubling circumstances, construction processes are made in a well organized manner. The tombs that are two of the charities in Anatolia made by II. Abdulhamid Han, represent the characteristic features of westernization period.

Key words: Abdulhamid the Second Era, Zeynel Abidin, Seyyid Burhaneddin, Tomb, Kayseri.

* Öğr. Gör., Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü - Kayseri
raydin@erciyes.edu.tr

Giriş

Bu çalışmada, II. Abdülhamid Dönemi’nde (1876–1909) Kayseri’de inşa edilen Zeynel Abidin ve Seyyid Burhaneddin Türbesi’nin yapım süreci incelenmiştir. Ele alınan türbelerle ilgili olarak şimdiye kadar bazı çalışmalar yapılmıştır¹. Bu çalışmalarda türbelerin, mimari tanımları yapılarak, süslemeleri hakkında kısa bilgiler verilmiştir. Konunun tekrar ele alınmasının temel nedeni, Başbakanlık Devlet Arşivleri’nde yapıların inşasına dair yeni bilgi ve belgelere ulaşılmasıdır. Bu bağlamda çalışmada, yapıların inşa süreci ve bu sürece etki eden faktörler belgeler ışığında aydınlatılmaya çalışılmıştır. Ayrıca türbeler, mimari ve süsleme özellikleri açısından da ayrıntılı olarak tanımlanmıştır.

1. Zeynel Abidin² Türbesi

Yapı, Kayseri şehir merkezinde, Ok Burcu’nun güneydoğusu’nda bulunmaktadır. Kesme taş malzemedan inşa edilen türbe, kare bir plana sahip olup, giriş kapısı üzerinde yer alan kitabeye göre 1886 yılında yapılmıştır.

Başbakanlık Devlet Arşivleri’nde yer alan belgelerde yer alan bilgilere göre mevcut türbenin inşasından önce burada yine bir türbe bulunmaktaydı. Belgede, Boyacı Üstad Abdi isimli kişinin Zeynel Abidin’in türbesini tamir ettirdiği ve civarına bir cami inşa ederek bazı emlak ve akarını da türbenin tamirine ve inşa edilen caminin görevlilerine vakfettiği kaydedilmiştir. Vakıf belgesinde geçen tarihe göre, günümüze ulaşamayan eski türbenin M. 1544 yılında ayakta olduğu ve bir tamir geçirdiği anlaşılmaktadır³.

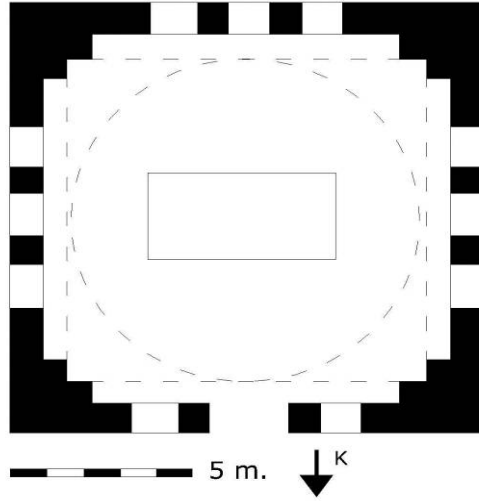
¹ Mehmet Çayırdağ, “Kayseri’de Sultan II. Abdülhamid Dönemi Bina ve Kitabeleri”, *I. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri (11-12 Nisan 1996)*, Kayseri ve Yöresi Tarih Araştırmaları Merkezi Yayınları, Kayseri 1997, s. 45–52; Ayşe Nur Kaya Demir, *II. Abdülhamit Dönemi Kayseri Yapıları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 2006, s. 84–90, 94–97; Yıldray Özbek, Celil Arslan, *Kayseri Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri*, Aydoğdu Ofset Matbaacılık, C. I, Kayseri 2008, s. 463–466, 467–469.

² Rufai tarikatının ileri gelenlerinden olan Zeynel Abidin’in hayatı için bk., Sadı Bayram, “Anadolu’daki İlk Rufailer ve Zeynel Abidin Ali er-Rufai el-Abdali, Soyu Hakkında Yeni Hipotezler”, *I. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri (11-12 Nisan 1996)*, Kayseri ve Yöresi Tarih Araştırmaları Merkezi Yayınları, Kayseri 1997, s. 27-34.

³ Boyacı Üstad Abdi Vakfı’na mütevellî tayinini içeren 29 Cemaziyelahir 1232 (16 Mayıs 1817) tarihli belgede, vakfın tanzim tarihi şu şekilde ifade edilmiştir; “Kayseriyye’de medfun olan Zeynelabidin Kuddise sırrıhu’l-aziz hazretlerinin türbe-i muatarlarını tamir ve civarında cami-i şerif bina ve ihya eden Üstad Abdi nam ve diğer boyacı Abdi yerinde olan emlak ve akarını müşarünileyh Zeynelabidin hazretlerinin türbesini tamir ve kendü şart ve tayin eylediği cami-i şerifinde imam ve müezzin ve ferraş ve ecza han ve çırağlarına vakf ve habs idüb ve vakf-ı mezkurun tevliyet ve nezaretini hayatında oldukça kendü merkumun nefesine vakfiyet **dokuz yüz elli bir senesi Ramazan-ı şerif guresinde** Kayseriyye Kadısı Bali Efendi imzasıyla mümza ve vakfiyesi mucebince amel oluna gelüp ba-berat Vakıf-ı merkumun evladına ve evlad-ı evladına evlad-ı evlad-ı evlad-ı evlad-ı vakf-ı mezkurun tevliyet ve nezaret-i celilerine ber muceb-i şart .. mutasarıf olan Seyyid Hacı Ömer fevt mahlulunde sulbi oğlu Seyyid hacı Ömer kendüye tevcih buyrulmak babında...”, *B.O.A., C. EV., 283/14442*.

Türbe, kare bir gövde üzerinde yükselen, onikigen kasnağa oturtulmuş kubbeden müteşekkildir (Plan 1⁴).

Simetrik bir cephe düzenine sahip olan türbenin doğu, batı ve güney duvarlarında altta üçer adet, kuzey cephede ise iki adet dikdörtgen pencere yer almaktadır (Foto. 1). Cephelerin üst seviyesine ise ortada birer adet oval pencere yerleştirilmiştir. Cepheyi oluşturan duvarlar üst kısımda kornişle sınırlanmış üçgen bir alınlıkla nihayetlendirir. Beden duvarlarının her bir köşesinde aşağı doğru “S” şeklinde kıvrılan, yüzeyi ve uç kısmı akantus yaprağıyla bezenmiş taş konsollar bulunmaktadır. Kasnak ve beden duvarları arasında kalan kısmın üzeri, taş kaplamalı bir çatı ile örtülmüştür. Yüksekliği ile vurgulanan onikigen kubbe kasnağının her cephesi üzerinde yuvarlak kemerli pencereler yer almaktadır. Kasnaktaki masıflık, köşelere yerleştirilen plasterlerle giderilmiştir. Kasnak üzerinde yükselen kubbenin yüzeyi, kaplama taşlarının üst üste bindirilmesiyle kademeli bir görünüm arz etmektedir. Kasnak köşelerini dik kesecek biçimde ikinci bir taş kaplama dizisinin oluşturulmasıyla kubbeye on iki dilimli bir görünüm kazandırılmıştır. Her bir dilimin bitim noktasına, plasterlerle aynı hizada, vazo biçimli akroterler yerleştirilmiştir. Kubbenin merkezinde ise ay-yıldız motifleriyle sonlanan pirinçten yapılmış alem yükselmektedir.

Plan 1: Zeynel Abidin Türbesi (Demir'den İşlenerek)

⁴ Planların işlenmesi ve fotoğraf çekimlerinde yardımlarını esirgemeyen mesai arkadaşım Öğr. Gör. Lokman Tay'a müteşekkirim.

Remzi Aydın

Kayseri’de II. Abdülhamid Han Dönemi’nde İnşa Edilmiş İki Yapı: Zeynel Abidin Ve Seyyid Burhaneddin Türbesi

Two Buildings That Constructed During II. Abdulhamid Han Era: Zeynel Abidin And Seyyid Burhaneddin Tombsa

Foto. 1: Genel Görünüş

Foto. 2: Kubbe-Kasnak Detayı

Cephedeki yalınlık, dikdörtgen pencerelerin üzerine yerleştirilmiş yalancı kemerlerle giderilmiştir. Yüzeyi kare tabanlı piramitlerle bezenmiş olan yalancı kemerler, vazo şeklinde tasarlanmış taş konsollar üzerine oturmaktadır (Foto. 2). Yalancı kemerler üzerinde yer alan bu kompozisyon kuzey ve doğu cephede tam olarak uygulanmışken, güney ve batı cephede nedeni anlaşılmasız bir şekilde tamamlanmadan yarım bırakılmıştır.

290

Foto. 3: Kuzey Cephe Görünüşü

Foto. 4: Pencere Detayı

Yalancı kemerlerin her birinin iç kısmında dikdörtgen kitabelik yer almaktadır. Bu kitabeliklerin yedisi üzerine, İslâm Peygamberi’ni öven kaside yazılmıştır. Kuzey cephenin batısındaki pencere üzerinde yer alan kitabeden başlayan kaside, doğu cephede devam etmekte, güney cephede ise ortadaki pencere üzerinde sonlanmaktadır. Türbe pencerelerinin üzerinde bulunan diğer kitabeliklerin yüzeyleri ise boş bırakılmıştır (Foto. 3-4). Celi-sülüs hatla yazılmış kitabe üzerinde şu beyitler yer almaktadır:

Kitabe Metni⁵:

Şehinşah-ı risalet bais-i sername-i hilkat
Nebiy-yi nur-ı vahdet mülteçayı cümle mahlûkat
Hususa bunda zahir oldu Zeynelabidin nur-ı
İmamü'l- müslimin hem kutbü'l- a'zam fahr-ı mevlüdat
Huda-yı azam ü Hallâk olmuşken sana âşık
Seza olmaz mı Ehl-i Beyt'in olsa nur-ı mahsusat
Bihar-ı rahmetinden katre olmuşdur şefaata-saz
Kul oldu babına her demde her bir ferd-ü makdurat
Meleklerle felekler can verir bir kere takbile
Gubar hak-i payin sürmeyi her çeşm-i meşhudat
Resul-i mücteba ve Rahmetillil âleminü'l-hak
İmamü'l-enbiya ve Seyyidü's-sadat-ı mevcudat
Bu bab'a yüz sürüb kıl iltica nur-ı tazarru'la
Olur, cümle maasi sende elbet mahv u mevhumat

Anlamı:

Peygamberlerin şahının şahı, yaratışın baş sebebi
Birlik ışığının peygamberi, cümle yaratılanların sığındığı yer
Özellikle bu eserde Zeynel Abidin'in ışığı görüldü.
O hem Müslümanların imamı idi, Hem de muayyen bir zamanda
doğanların merkezi idi.
Büyük ve var eden Allah'ım sana âşık oldum.
Uygun olmaz mı peygamberin akrabası senin nurundan olsa
Senin şefaatin rahmet denizinden bir damladır
Yaratılan her bir fert bir anda kapıda kul oldu
Melekler ve bütün senin etrafında dönenler, bir öpüş için canlarını
verdiler
Ama her bilinen göz ayak toprağının tozuna sürülmez.
Âlemlerin Rabbi, seçkin peygamberi için rahmetini esirgemez
O (Zeynel Abidin) Peygamberlerin önderinin ve Hazreti Hasan'ın
soyundan gelmiştir.
Bu kapıya yüz sürüp, yalvararak O nur'a katıl
Cümle günahlar ve kuruntular senden uzaklaşır.

Mermer kapının kemer kilit taşını, aşağı doğru "S" şeklinde kıvrılan akantus yaprağı bezemektedir. Kapı kemer köşelikleri sade bırakılmıştır. Kemerin üst kısmına, silmelerle kuşatılan ve yüzeyi boş bırakılan, dikdörtgen kitabelik yerleştirilmiştir. Giriş kapısı, plasterler üzerine yerleştirilmiş, kare kesitli başlıklara oturan yuvarlak bir kemerle kuşatılmış ve âdeta bir taç kapı görünümü kazanmıştır (Foto. 5). Yüzeyi yivlenmiş plasterlerin üzerinde, akantus yapılarıyla bezenmiş başlıklar

⁵ Çalışmadaki kitabeleri kontrol eden sayın hocam Prof. Dr. Kerim Türkmen'e şükranlarımı sunarım.

Remzi Aydın

Kayseri’de II. Abdülhamid Han Dönemi’nde İnşa Edilmiş İki Yapı: Zeynel Abidin Ve Seyyid Burhaneddin Türbesi

Two Buildings That Constructed During II. Abdulhamid Han Era: Zeynel Abidin And Seyyid Burhaneddin Tombsa

bulunmaktadır. Profilli silmelerle hareketlendirilmiş yuvarlak kemerin kilit taşı, kapı kemer kilit taşı gibi, “S” şeklinde aşağı doğru kıvrılan akantus yaprağı ile tezyin edilmiştir. Kapı kemeri ile kuşatma kemerinin arasında kalan mermer yüzeyde ise herhangi bir süsleme yer almamaktadır. Kuzey cephede yer alan giriş kapısının üst kısmında, altı satır ve üç sütundan oluşan dikdörtgen inşa kitabesi bulunmaktadır (Foto. 6). Celi- sülüs hatla yazılmış kitabe şu şekildedir:

Foto. 5: Giriş Kapısı Genel Görünüşü

Kitabe Metni:

Hazretü’l-gazi Hamid Han diyanet-i perverin / Malikü’l-mülk mülkünü
mamur buyursun ta kıyam

Ömrünü ikbalini hem şevket ü iclalini / An be an müzdad ve mevfur
ide Hayyu’l-inam

Çün o şah hep türbe-i saadetle mabedleri / Kıldı imarat ve tezyinatla
dâr-üs-selâm

İşte bak bu türbeyi pir-ü zeyni Zeynel Abidin / Emr-ü ferman şerifi ile
buldu hoş hitam

Ola darında hem muini hem şefi’ ol şehin / Ceddi paki hazreti dost
Hüda hayrü’l-inam

Fevzi gaibden iki zat çıkdı yazdı tarihin / Kabri Zeynel Abidin cennet
gibi i’lâ makam

Maşallah / 7 Rebi’ü’l-âhir sene 1303 harrerehu Mehmedü’l-Hilmi bin
Zilelizade

Anlamı:

Dine ve diyanete bağlı Gazi Abdülhamid Han hazretlerinin mülkünü
Allah kıyamete kadar mamur etsin

Nimetleri veren Allah ömrünü, bahtını, padişahlığını, yüceliğini her daim artırsın çoğaltsın
Çünkü o padişah türbe ve mabedleri mutlulukla cennet gibi süsleyerek imar etti
İşte Zeynel Abidin'in türbesi de onun emri ile güzelce tamamlandı
Temiz soylu, Allah dostu, varlıkların hayırlısı, dar gününde o padişaha yardımcı olsun
Fevzi yazdı tarihi, Zeynel Abidin'in kabri cennet gibi ulu bir makamdı
Allah Korusun, 13 Ocak 1886, yazan Zilelizade oğlu Mehmed Hilmi.

Foto. 6: İnşa Kitabesi ve Tuğra

Kitabede yer alan bilgilerden türbenin 13 Ocak 1886'da II. Abdülhamid Han zamanında yeniden inşa edildiği anlaşılmaktadır. Ayrıca kitabedeki metnin Şair Fevzi Efendi⁶ tarafından kaleme alındığı, mermer üzerine ise Zilelizade oğlu Mehmed Hilmi tarafından işlendiği bilgisi yer almaktadır.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan 1886 tarihli belgeden; halktan toplanan yardımlarla Kayseri'de bulunan Zeynel Abidin Türbesi'nin inşasına başlanıldığı, ancak bu paranın yeterli gelmediği, bundan dolayı da devrin Sultanı II. Abdülhamid Han'dan yardım istendiği anlaşılmaktadır. Sultan II. Abdülhamid Han bu isteği reddetmeyerek Hazine-i Hassa'dan türbenin inşasının tamamlanması ve iç kısmının donatılması için yirmi bin kuruş para tahsis etmiştir. Belgede tahsis edilen paranın nerelere harcandığı da anlatılmaktadır. Gönderilen parayla, sandukayı örtmek için puşide ve şal, aydınlatma için avize satın alınmış, ayrıca sanduka ve inşa kitabesi tezyin

⁶ Şair Fevzi Efendi hakkında ayrıntılı bilgi için bk., Ahmet Nazif, *Kayseri Meşhurları (Kayseriyye Meşâhiri)*, (Haz. Meserret Diriöz, Haydar Ali Diriöz), Kayseri 1991, s. 81; Atabey Kılıç, "Fevzi (Mehmed Fevzi Efendi)", *Kayseri Ansiklopedisi*, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, C. 2, Kayseri 2010, s. 298-300.

Remzi Aydın

Kayseri’de II. Abdülhamid Han Dönemi’nde İnşa Edilmiş İki Yapı: Zeynel Abidin Ve Seyyid Burhaneddin Türbesi

Two Buildings That Constructed During II. Abdulhamid Han Era: Zeynel Abidin And Seyyid Burhaneddin Tombsa

edilmiştir. Belgeyi değerli kılan en önemli bilgi ise kitabe ne yazıldığına belirtilmesidir⁷. Belgede yer alan kitabe metni ile türbe üzerindeki inşa kitabesi küçük farklılıklar dışında örtüşmektedir. Belgede bulunmayan ancak inşa kitabesinin üçüncü sütununda yer alan “Maşallah / 7 Rebi‘ü’l-âhir sene 1303 harrerehu Mehmedü’l-Hilmi bin Zilelizade” ibaresi farklılığı oluşturmaktadır. Burada nazara karşı “Allah Korusun” ibaresi ve kitabe metnini taş üzerine işleyen şahsın ismi zikredilmektedir. Bu bilginin belgede yer almaması gayet normal karşılanabilecek bir durumdur. Burada aklımıza bazı sorular gelmektedir. Buna göre, kitabe yerine konmadan önce, yazılacak olan metin İstanbul’a gönderilerek onaylanması mı istendi, yoksa kitabe bu metnin yazıldığı bilgisi mi verildi? Belgede gönderim tarihine dair herhangi bir ibarenin bulunmaması bu sorulara cevap bulmamıza imkân tanımamaktadır.

İnşa kitabesinin üstünde, II. Abdülhamid Han’ın tuğrasının yer aldığı oval mermer kitabe bulunmaktadır. Üzeri tahrip edilen tuğranın yan kısmı bir yaprak motifile süslenmiştir. Alt kısımda ise sene 1303 (M.1886) yazılıdır (Foto. 6).

Türbeye giriş kuzey cephenin ortasında yer alan yuvarlak kemerli kapıyla sağlanır. Kare planlı türbenin kubbesini taşıyan sivri kemerler, zeminden yaklaşık olarak 1.00 m. yüksekliğindeki bağımlı ayaklar üzerine oturmaktadır (Foto. 7).

294

Foto. 7: İç Mekân ve Sanduka Genel Görünüşü

⁷ B.O.A., Y.PRK., HH., 17/58-1,2..

Dış cepheden algılanamayan bu ayaklar içeri doğru taşırılmıştır. Sivri kemerler üzerinde yer alan onikigen kasmağa geçiş pandantiflerle sağlanmıştır. Kasnak, her cephede birer adet olmak üzere toplamda on iki adet yuvarlak kemerli pencereye sahiptir. Beden duvarları üzerinde yer alan pencereler dış cepheden dikdörtgen bir görünüme sahipken, iç cephede yuvarlak kemerli bir görünüş arz etmektedir. Cephelerde yer alan oval pencereler, dıştan içe doğru genişlemektedir.

Türbenin tam ortasında, mermer bir kaide üzerine doğu-batı doğrultusunda yerleştirilmiş orijinal olmayan sanduka bulunmaktadır.

Türbenin iç cephesinde bulunan kalemişi bezemeler orijinal olmayıp, restorasyonlar sırasında yapılmıştır.

2. Seyyid Burhaneddin⁸ Türbesi

Seyyid Burhaneddin Türbesi, Kayseri şehir merkezinde kendi adıyla anılan mezarlığın içerisinde bulunmaktadır.

Türbenin giriş kapısı üzerinde yer alan ve Kayseri Mutasarrıfı Nazım Paşa tarafından kaleme alınan kitabede inşa tarihi bulunmamakla birlikte türbenin inşasına ilişkin ebced düşürülerek yazılmış bazı şiirler mevcuttur. Bu şiirlerde düşürülen tarihler, 1893 yılına denk gelmektedir⁹. Başbakanlık Devlet Arşivleri'nde yer alan belgelerden ise, türbenin inşa sürecinin 25 Mart 1891 yılında başladığı ve 1 Kasım 1894'de tamamlandığı anlaşılmaktadır.

Foto. 8: Genel Görünüş

⁸ Mevleviliğin kurucusu Mevlana Celaleddin Rumi'nin şeyhi olan Seyyid Burhaneddin hakkında ayrıntılı bilgi için bk., Semih Ceyhan, "Seyyid Burhaneddin", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, C. 37, İstanbul 2009, s. 56–58.

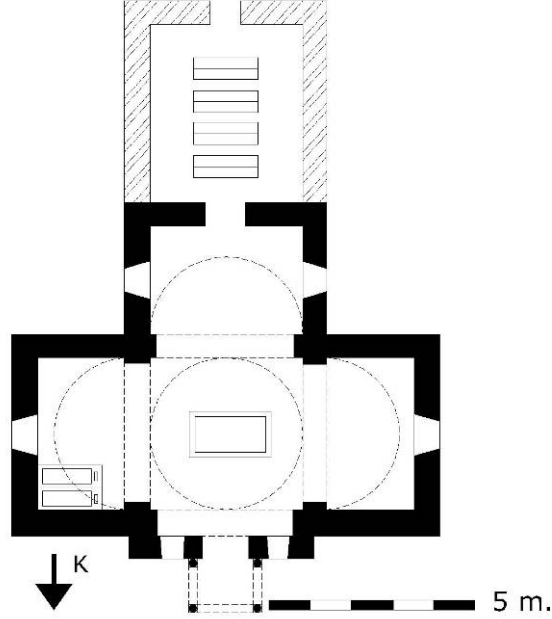
⁹ Ahmet Nazif, age., s. 7.

Remzi Aydın

Kayseri’de II. Abdülhamid Han Dönemi’nde İnşa Edilmiş İki Yapı: Zeynel Abidin Ve Seyyid Burhaneddin Türbesi

Two Buildings That Constructed During II. Abdulhamid Han Era: Zeynel Abidin And Seyyid Burhaneddin Tombsa

Güney cephesi Emir Erdoğan Türbesi’ne (1348) bitiştirilen yapı, kesme taş malzemeden inşa edilmiştir (Foto. 8). “T” planlı olarak tasarlanan türbe, merkezde bulunan kubbe ve bu kubbeye doğu, batı ve güney yönde birleşen tonoz örtülü mekânlardan oluşmaktadır (Plan 2).

296

Plan 2: Seyyid Burhaneddin Türbesi (Demir’den İşlenerek)

Türbenin doğu-batı ve güney cephesi simetrik bir düzenlemeye sahiptir. Doğru ve batı kanatları alttakiler dikdörtgen, üsttekiler oval formulu olmak üzere ikişer pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 9–10).

Foto. 9: Doğru Kanat Görünüşü

Foto. 10: Batı Kanat Görünüşü

Güney kanadın doğu ve batı cephelerinde birer adet dikdörtgen, güney cephesinde ise bir adet oval üst pencere yer almaktadır. Kuzey cephedeki, kubbe ile örtülü bölüm, cepheden dışa doğru taşırılmıştır. Kuzey cephede girişin iki yanına yerleştirilmiş birer adet dikdörtgen ve üstte bir adet oval olmak üzere toplam üç adet pencere bulunmaktadır. Dikdörtgen pencerelerin lento, söve ve üzerindeki yalancı kemerleri, oval formlu pencerelerin ise çerçeveleri yüzeyden taşırılarak cepheye hareketlilik kazandırılmıştır. Kuzey cephenin ortasında yer alan yuvarlak kemerli kapının önünde, ikisi duvara gömülü, ikisi bağımsız, üç yönden birbirlerine kaş kemerlerle bağlanmış, dört adet sütun tarafından taşınan düz damlı revak bulunmaktadır. Sütunların kaide ve başlık kısımları taştan, gövdeleri ise mermerden yapılmıştır. Kaide kısmı yalın olan sütunların başlıkları, altta Türk üçgeniyle, üstte ise iki yanda "S" biçimli kıvrım dallar arasında bulunan çiçek motifleriyle tezyin edilmiştir (Foto. 11–12).

Foto. 11: Kuzeydoğu Genel Görünüşü

Foto. 12: Revak Görünüşü

Üçgen alınlıkla nihayetlenen yapının beden duvarları ve revağını saçak seviyesinde dolaşan bir korniş sınırlamaktadır. Türbenin kanatları içerde beşik tonoz, dışarıda taş kaplamalı kırma çatıyla; orta kısım ise daire formlu kasnağa oturan kubbeyle örtülmüştür (Foto. 13). Daire formlu kasnağın üzerindeki yalnlık "S" şeklinde aşağı doğru kıvrılan sekiz adet taş konsolla giderilmiştir (Foto. 14). Üzeri kurşunla kaplanan kubbenin merkezinde alem bulunmaktadır.

Remzi Aydın

Kayseri'de II. Abdülhamid Han Dönemi'nde İnşa Edilmiş İki Yapı: Zeynel Abidin Ve Seyyid Burhaneddin Türbesi

Two Buildings That Constructed During II. Abdulhamid Han Era: Zeynel Abidin And Seyyid Burhaneddin Tombs

Foto. 13: Kubbe-Kasnak Detayı

Foto. 14: Konsol Detayı

Giriş kapısının üzerinde, celi-sülüs hatla yazılmış dört satırlık kitabe yer almaktadır (Foto. 15).

Foto. 15: Giriş Kapısı Üzerindeki Kitabeler

Kitabe Metni:

Fart-ı adab ile gir zair-i mahlas ki budur
Merkad-ı Muhterem-i Hazreti Burhaneddin
Çeşm-i irfanına kühl ister isen olmalısın
Cebhe-say-i kadem-i hazret-i Burhaneddin

Anlamı:

Ey ziyaretçi! Büyük edeple gir, kurtulacak yer burası,
Saygıdeğer Hazreti Burhaneddin'in kabridir.
İrfan gözüne ilaç istersen,
Hazret-i Burhaneddin'in ayak bastığı yere alnını sürmelisin.

Giriş kapısının üzerinde celi-sülüs hatla yazılan ve sonradan monte edilen diğer kitabe şu şekildedir (Foto. 15).

Kitabe Metni:

Kuddise sırrahu Muhakkak-i Tirmizi
Ya Hazret-i Seyyid Burhaneddin 1341 Ed-dai Ömer Vasfi

Anlamı:

Allah, Seyyid-i Burhaneddin Muhakkak-i Tirmizi hazretlerinin sırrını kutsasın. Söyleyen (Yazan) Ömer Vasfi.

Türbeye giriş, kuzey cephenin ortasında bulunan, yuvarlak kemeri ve lento taşı yüzeyden taşırılmış, kapı açıklığından sağlanır.

Ortadaki kubbe, tonoz kemerlerinin üzerinde bulunan daire formundaki kasağa oturmaktadır (Foto. 16). Örtüyü taşıyan kemerler, duvarlardan taşırılmış, kare kesitli ayaklara atılmıştır. Kubbe kasağına geçiş, kemer aralarında oluşan pandantiflerle sağlanmıştır.

Foto. 16: İç Mekân ve Sanduka Genel Görünüşü

Pencereler dış cephede dikdörtgen formdayken, içeride yuvarlak kemerli olarak tasarlanmıştır. Oval formdaki üst pencerelerde alçı şebeke uygulamaları görülmektedir.

Remzi Aydın

Kayseri'de II. Abdülhamid Han Dönemi'nde İnşa Edilmiş İki Yapı: Zeynel Abidin Ve Seyyid Burhanneddin Türbesi

Two Buildings That Constructed During II. Abdulhamid Han Era: Zeynel Abidin And Seyyid Burhanneddin Tombsa

Foto. 17: Pencere Detayı

Foto. 18: Güney Kanattaki Kapı

300

Ortadaki kubbenin tam altında, dikdörtgen siyah mermer bir kaide üzerine doğu-batı doğrultusunda konumlandırılmış, Seyyid Burhanneddin'in sandukası bulunmaktadır. Güney kanadın, güney cephesinde yer alan yuvarlak kemerli kapıyla Emir Erdoğmuş Türbesi'ne geçilmektedir (Foto. 18). Türbenin doğu kanadını oluşturan eyvanda ise doğu-batı doğrultusunda yerleştirilmiş iki adet sanduka yer almaktadır. Bu sandukalardan duvara bitişik olan Ahmet Remzi Efendi'ye, diğeri ise Süleyman Türâbi'ye aittir. Her iki sandukanın baş taşında Mevlevi sikkeli mezar taşı mevcuttur (Foto. 19).

Foto. 19: Doğu Kanattaki Mezarlar

On bir satırlık celi-sülüs hatla yazılmış Süleyman Tûrâbi'ye ait mezar taşında şu ibareler yazılıdır.

Kitabe Metni:

Sani-i molla-yı Rumî pişvâ-yı ârifan
Mürşid-i râh-ı hakikat feyz-bahş-ı salikan
Seyr idüb esrâr-ı arş ü âlem-i sebep-i bula
Hak ile hakk-ül-yakîn vuslatta idü her zaman
Oldu sırrı pâkine ilham-ı emr-i ircai
Bal içüb gitti huzura ol mahalli lâ-mekân
Dereke-i vâlâ-yı Mevlâna'da iken bu postnişin
Tekye-i dar-üs-selâma oldu şeyh-i kâmran
Çıkdı bir târih-i mu'cem hayr-ı tâ dilden heman
Kutb-ı devran Şeyh Süleyman itdi azm-î cinân
Sene 1251¹⁰.

Anlamı:

Anadolu ariflerinin başı, ikinci hocası
Doğru yolu gösteren, müridlere ihsan bağışlayan rehber
Arş-ı âlemi seyir edip gizemini çözmeye çalışan
Tanrı'ya yakın ve O sevgiliye kavuşmak özleminde idi her zaman
Geri döndürülme sırrı temiz saf gönlüne ilham oldu
Bal içip, (sevinçle) Tanrı huzuruna gitti
Yüce Mevlana'nın en alt rütbesinde iken bu postnişin
Arzusuna kavuşarak, cennet tekkesine şeyh oldu
Hayırlı bir ebced tarihi çıktı, hemen dilden
Devrin kutbu Şeyh Süleyman uçmağa niyet etti
Sene 1835–1836

On satırlık celi-sülüs hatla yazılmış Ahmet Remzi Efendi'nin mezar kitabesinde ise şu ibareler yazılıdır.

Kitabe Metni:

Hüve'l hallakü'l-bakî
Hayf ana kim Şeyh Efendi eyledi azm-i cinân
Cümle mahzun oldu gûş eden ahab ü yâran
Hûb ı ahlak-ı sıfat manzar-ı hassan idi
Şuyuh-i âdab güya meclis-i cevher-i feşan
Hürmet-i Taha ve Yasin afv ide cürmü günahın
Hazret-i Hallâk-ı âlem vacib-i tebzir-i Yezdan
Dört taraftan daldı âleme söyledi mevt-i tarih-i

¹⁰ Halit Erkiletlioğlu tarafından okunan bu mezar taşındaki eksiklikler ve hatalar düzeltilerek kullanılmıştır. Halit Erkiletlioğlu, *Osmanlılar Zamanında Kayseri*, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Ankara 1996, s. 179.

Remzi Aydın
Kayseri’de II. Abdülhamid Han Dönemi’nde İnşa Edilmiş İki Yapı: Zeynel Abidin Ve Seyyid
Burhaneddin Türbesi
Two Buildings That Constructed During II. Abdulhamid Han Era: Zeynel Abidin And Seyyid
Burhaneddin Tombsa

Ahmed Remzi Efendi ışkla oldu revan
Sene 1272¹¹

Anlamı:

Baki kalan yaratıcı O’dur
Heyhat Şeyh Efendi uçmağa niyet eyledi
Duyan dostların cümlesi, hüznünlendi
Vasfi güzel ahlak, görünüşü özeldi.
Şeyhler meclisinde yollar söyleyen, marifet saçan,
Taha ve Yasin hürmetine işlediği günahlar bağışlansın.
Âlemi var eden yüce yaratıcı Allah’dır.
Dört yönden daldı dünyaya söyledi ölüm tarihini
Ahmed Remzi Efendi sevgiyle akıp gitti.
Sene 1855–1856

Türbenin içerisindeki kalemişi süslemeler orijinal olmayıp restorasyonlar sırasında yapılmıştır.

Başbakanlık Devlet Arşivleri’nde yer alan belgelerden, türbenin inşa sürecini takip edebilmekteyiz. Tespit ettiğimiz belgeler içerisinde, en erken tarihli 25 Mart 1891 tarihini işaret etmektedir¹². Ankara Valisi Abidin Paşa¹³ tarafından yazılan belgede, Seyyid Burhaneddin’in, Mevlana Celaleddin-i Rumi’nin hocası olduğu, birçok kişi tarafından hürmetle ziyaret edildiği ve kabrinin üzerinin açık olduğundan bahisle üzerine bir türbe inşa etmenin gerekliliği anlatılmaktadır. Türbenin inşasının il müftüsü, ulema ve şehir mühendisinden oluşan bir komisyon tarafından yürütüleceği ve yapım maliyeti için otuz bin kuruş sarf olunacağı belirtilmek suretiyle Mabeyn-i Hümayun’a arz olunmuştur¹⁴. Bu talep 27 Şubat 1893 yılında Mabeyn-i Hümayun’da görüşülerek Evkaf-ı Hümayun nezaretine havale edilmiştir¹⁵. 2 Mart 1893 tarihinde Mabeyn-i Hümayun’dan istenilen paranın kullanımına izin verilmesi üzerine¹⁶, 18 Mart 1893 tarihinde Evkaf Nezareti türbenin inşası için gerekli olan 30000 kuruşun, Evkaf Hazinesi’nden mi karşılanacağını Sadaret Makamı’na sormuştur¹⁷. Sadaret Makamı gerekli olan paranın Evkaf Nezareti bütçesinden karşılanacağını yine aynı tarihte, 18

¹¹ Halit Erkiletlioğlu tarafından okunan bu mezar taşındaki eksiklikler ve hatalar düzeltilerek kullanılmıştır. Halit Erkiletlioğlu, age., 1996, s. 184.

¹² B.O.A., Y.MTV., 75/45.

¹³ Seyyid Burhaneddin Türbesi’nin inşasına yönelik ilk talep, dönemin Ankara Valisi olan Abidin Paşa tarafından dile getirilmiştir. Kendisinde Mevlevi olan Abidin Paşa, devrin entelektüel kişiliklerinden olup, Mevlana’nın *Mesnevi*’sini tercüme eden altı ciltlik bir eser yazmıştır. Türbenin inşasına yönelik gayreti de bundan kaynaklanmış olmalıdır. Abidin Paşa hakkında ayrıntılı bilgi için bk., İskender Pala, “Abidin Paşa”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, C. 1, İstanbul 1988, s. 310.

¹⁴ B.O.A., Y.MTV., 75/45.

¹⁵ B.O.A., L.HUS., 9/1310 Ş./51.

¹⁶ B.O.A., BEO., 163/12161.

¹⁷ B.O.A., BEO., 176/13196-1.

Mart 1893'te Evkaf Nezareti'ne bildirmiştir¹⁸. 12 Eylül 1894 tarihinde Evkaf Nazırı Es-Seyyid Abdullah tarafından kaleme alınan evrakta, kârgir olarak inşa edilen türbenin maliyetinin ilk keşifte 30000 kuruş olarak beyan edildiği, ancak ikinci keşif sonrasında maliyetin 3514,5 kuruş artarak 33514,5 kuruşa yükseldiği anlatılmaktadır. Nakliye ve asılma ücreti Hazine-i Hassa'dan karşılanmak üzere, bir avize gönderildiği ve bunun için 327,5 kuruş sarf edildiği de yine aynı evrakta anlaşılmaktadır. Türbenin içinin yaygı döşemeleri ve tezyinatı içinse, 1780 kuruş daha harcanması gerektiği belirtilmiştir. Tüm bu masrafların ilk keşif miktarına göre, toplamda 5622 kuruşu geçtiği dile getirilmiştir. Ayrıca türbenin inşası için gerekli olan 30000 kuruşun Sultan Mustafa Han Vakfı'ndan karşılandığı belirtilerek, sonradan çıkan ek maliyet tutarı olan 5622 kuruşun da aynı vakfın defterine masraf olarak kaydedilmesinin uygun olduğu ve tüm bu masrafların 1892–1893 yılı vakıf bütçesinden karşılanacağı Sadaret'e arz edilmiştir¹⁹. Yukarıda içeriğini belirttiğimiz belgeye ek olarak bir de keşf-i sani defterinin gönderildiği anlaşılmaktadır. Giden evrak listesini gösteren 18 Eylül 1894 tarihli belgede, keşf-i sani defterinin ismi yazılıdır²⁰. Ancak incelediğimiz dosyadan maalesef böyle bir evrak çıkmamıştır. Bahsi geçen keşf-i sani defteri dosyada mevcut olsaydı, 5622 kuruşun türbede yapılacak olan hangi işlere harcadığını öğrenmemiz mümkün olacaktı. 5 Ekim 1894 tarihinde Şuray-ı Devlet²¹ Dâhiliye Dairesi'nde görüşülerek, bahsi geçen harcamaların uygun olduğu karara bağlanmıştır²². 26 Ekim 1894 tarihinde Sadrazam Yaveri Ekrem Cevad tarafından kaleme alınan evrakta, türbenin inşasına dair mali süreç padişaha özetle anlatılmıştır²³. 30 Ekim 1894 tarihinde sadrazama hitaben padişahın başkâtibi tarafından aynı belgeye alt yazı olarak eklenen notta, padişaha türbenin inşasına dair malumat verildiği bildirilmektedir. 1 Kasım 1894 tarihinde Evkaf Nezareti'ne hitaben yazılan belgede, verilen talimatlar doğrultusunda türbenin inşasına dair evraklar keşif defteri de eklenerek ilgili makama gönderilmiştir²⁴.

25 Mart 1891'de başlanan, 1 Kasım 1894'de sona eren Seyyid Burhaneddin Türbesi'nin inşası neredeyse dört yıllık bir süreci kapsamıştır.

¹⁸ B.O.A., BEO., 176/13196–2.

¹⁹ B.O.A., Ş.D., 132/11–1.

²⁰ B.O.A., Ş.D., 132/11–2.

²¹ “Şuray-ı Devlet: 1867'de Meclis-i Vala'nın kaldırılmasıyla kurulan, bu günkü Danıştay ve Yargıtay'ın ilk biçimi. Devlet memurlarının yargılanması, emeklilik işleri, devlete ait inşaat ve onarım işleri, maden işletme ayrıcalıkları, yönetmelik ve genelgelerin incelenmesi ve onaylanması, derneklerin oluşumu, devletle halk arasındaki davalar, idari mahkemeler arasındaki anlaşmazlıklara bakmak gibi görevleri vardı.”, Fehmi Yılmaz, *Osmanlı Tarih Sözlüğü*, Gökkuşbu Yayınları, İstanbul 2010, s. 612.

²² B.O.A., İ. EV., 8/1312 R. 15–1.

²³ B.O.A., İ. EV., 8/1312 R. 15–2.

²⁴ B.O.A., BEO., 509/38146.

3. Değerlendirme

Osmanlı coğrafyasında birçok eserin inşa ve ihyasını sağlayan II. Abdülhamid Han, özellikle toplum nazarında tarihî ve dinî öneme sahip manevi şahsiyetlerin makamlarının onarılması veya yeniden inşa edilmesine yönelik çalışmalar yaptırmıştır²⁵. Zeynel Abidin ve Seyyid Burhaneddin Türbesi de bu bağlamda, II. Abdülhamid Han’ın imar ettiği yapıların arasına girmiştir.

Türbeler, plan, malzeme ve süsleme özellikleri açısından değerlendirilmeye tâbi tutulmuştur. Ayrıca Başbakanlık Devlet Arşivleri’nde bulunan konuya dair arşiv belgeleri de kullanılarak inşa süreci aydınlatılmaya çalışılmıştır.

3.1. Plan Özellikleri

İncelenen yapılardan, Zeynel Abidin Türbesi bağımsız olarak tasarlanmışken; Seyyid Burhaneddin Türbesi güneyinde bulunan Emir Erdoğmuş Türbesi’ne bitişik olarak inşa edilmiştir.

1886 yılında inşa edilen Zeynel Abidin Türbesi, Batılılaşma Dönemi anıtsal mezar mimarisinde yoğun olarak görülen plan şemasına sahiptir. Kare planlı türbenin kubbe örtüsü, köşelerde yer alan ve birbirlerine kemerlerle bağlanmış ayakların üzerine yerleştirilmiş onikigen kasnak tarafından taşınmaktadır. Benzer plan şemasını Kayseri’de, Talas Han Camisi (1899)²⁶ ve Tomarza Merkez Camisi’nin (M. 1906) harım kısmında²⁷ görmekteyiz. Surp Krikor Lusaroviç Kilisesi’nin (inşa 1859, onarım 1885) orta nefteki kubbeli kısmı²⁸ ve Huvand Hatun Camisi’nin açık avlusunun sonradan kapatılan kubbeli kısmı (1900)²⁹ kasnak-kubbe tasarımı açısından benzemektedir. Verilen örneklerden Talas Han Camisi ve Tomarza Merkez Camisi, planın yanı sıra cephe ve örtü düzenlemeleri bakımından da benzerlikler sergilemektedir. İstanbul’da bulunan, Mustafa Reşid Paşa Türbesi (1858)³⁰, Mahmud Nedim Paşa Türbesi (1882–1883)³¹, Gazi Osman

²⁵ Abdullah Şevki Duymaz, *II. Abdülhamid Dönemi İmar Faaliyetleri (Türkiye Örnekleri)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta 2003, s. 119.

²⁶ Kerim Türkmen, “Talas’ta Türk Devri Yapıları”, *Vakıflar Dergisi*, Sayı: XXVI, Ankara 1997, s. 157–159.

²⁷ Yıldırım Özbek, “Kayseri Tomarza’da II. Abdülhamid Döneminde İnşa Edilmiş İki Yapı: Merkez Camisi Ve Müftülük Binası” *ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi*, C. 28/1, Ankara 2011, s. 37–50.

²⁸ Anonim, *Kayseri ve S. Krikor Lusaroviç Kilisesi*, Türkiye Ermeni Patrikliği Yayınları, İstanbul 1986, s. 37.

²⁹ Halit Erkiletlioğlu, *Geniş Kayseri Tarihi*, Bel-sin Eğitim, Hizmet, Güzelleştirme ve Yardım Vakfı Kültür Yayınları, Kayseri 2006, s. 632.

³⁰ Turgut Saner, “Mustafa Reşid Paşa Türbesi”, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Kültür Bakanlığı/Tarih Vakfı Yayınları, C. 5, İstanbul 1994, s. 567–568.

³¹ İ. Günay Paksoy, “Mahmud Nedim Paşa Türbesi”, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Kültür Bakanlığı/Tarih Vakfı Yayınları, C. 5, İstanbul 1994, s. 267–268.

Paşa Türbesi (1900)³², kare planlı ve kubbe örtülü yapılardır. Ancak bu yapılar kubbeye geçiş öğeleri ve kasnak düzenlemeleri bakımından Zeynel Abidin Türbesi'nden farklıdır.

1894 yılında inşası tamamlanan Seyyid Burhaneddin Türbesi, ortada yer alan kubbeye doğu, batı ve güney yönden eklenen beşik tonoz örtülü eyvanlarla "T" planlı olarak tasarlanmıştır. Yapılan araştırmalar neticesinde, türbenin inşa edildiği dönemde benzer plan şemasının uygulandığı bir yapıya ulaşılamamıştır. Ancak bu plan şeması, Erken Osmanlı Dönemi'nin zaviyeli camilerinde çeşitli varyasyonlarla kullanılmıştır³³.

3.2. Malzeme

Ele alınan türbelerde inşa malzemesi olarak taş ve mermer kullanılmıştır. Yapıların gövdeleri ve üst örtülerinde düzgün kesme taş, kitabe, kapı kemeri, kemer alınlığı, kemer köşeliği, kapı sövesi ve sütun gibi belirli öğelerde mermer tercih edilmiştir.

Zeynel Abidin Türbesi'nde giriş kapısının üzerinde yer alan tuğra, inşa kitabesi, kapı kemeri, kemer alınlığı, köşelikler ve söveler mermerdir. Yapının geri kalan kısmı ise tamamen düzgün kesme taşla inşa edilmiştir. Başbakanlık Devlet Arşivleri'nde yer alan belgelere göre türbe, Kayseri Kalesi'nin dış sur duvarlarının yıkımı sonrasında elde edilen taşlarla inşa edilmiştir. Belgede, Kayseri Kalesi'nin yıkılarak taşlarının satıldığı, eski eserlerin korunmadığı ve millî hisseler (emlak) önem verilmediği, yıkım sonrası yapılan satışlardan elde edilen gelirlerin nizam gereği seraskerliğe gönderilmesinin gerektiği ancak paranın gönderilmediğine yönelik iddialar yer almaktadır³⁴. Kayseri Belediyesi bu iddiaları kabul etmeyerek, Keçi Kapu adlı yerde ve Ermeni Kilisesi karşısında bulunan ve zamanla birçok yeri harap olan surun halkın zarar görmesini engellemek amacıyla yıktırıldığını belirtmektedir³⁵. Yıkılan surdan 1174 adet kullanılabilir kesme taş ortaya çıkmış, bu taşlardan 1100 adedi Zeynel Abidin Türbesi'ne, 74 adedi de kiliseye, bilirkişilerin biçtiği kıymet olan, tanesi 5 kuruştan satılmıştır. Bu satıştan 5870 kuruş hasıl olmuş, yıkımın belediyeye maliyeti ise 6210 kuruş olmuştur. Belediye yıkım masrafının önemli bir kısmını satılan taşlardan sağlamıştır. Maliyet ile elde edilen gelir arasındaki farkın belediye bütçesinden sarf olunduğu, bu yüzden de seraskerlik bütçesine paranın aktarılmadığı belirtilmiştir³⁶.

³² Yıldırım Yavuz, "Gazi Osman Paşa Türbesi", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Kültür Bakanlığı/Tarih Vakfı Yayınları, C. 3, İstanbul 1994, s. 378.

³³ Zaviyeli camiler hakkında ayrıntılı bilgi için bk., Doğan Kuban, *Osmanlı Mimarisi*, Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul 2007, s. 83-122.

³⁴ B.O.A., DH.MKT., 1405/73-1.

³⁵ B.O.A., DH.MKT., 1405/73-2.

³⁶ B.O.A., DH.MKT., 1405/73-2.

Seyyid Burhaneddin Türbesi’nde, giriş revağını taşıyan sütunlar ve kitabelerde mermer malzeme kullanılmıştır. Türbenin geri kalan kısımları ise tamamen kesme taştan inşa edilmiştir.

3.3. Süsleme

Ele alınan türbelerde süsleme, yalancı kemerler, sütun başlıkları, konsollar, kapı söveleri, akroterler ve kitabeler gibi belirli öğeler üzerinde görülmektedir.

Zeynel Abidin Türbesi’nde, kapı ve kuşatma kemerinin kilit taşları, konsollar, yalancı kemerler, plasterler üzerindeki başlıklar ve kasnak üzerindeki akroterler süslemelidir. Tüm bu öğeler üzerinde yer alan bitkisel karakterli süslemeler, Batılılaşma Dönemi’nin “S”, “C” kıvrımlı rokoko-ampir üslubunu yansıtmaktadır. Türbe üzerinde bu üslubu taş konsollarda, kemer kilit taşlarında ve giriş kapısını kuşatan plasterlerin başlıklarında görmekteyiz. Benzer süsleme öğelerini, Kayseri Talas Panagia Kilisesi (1886)³⁷, Kayseri Seyyid Burhaneddin Türbesi (1894)³⁸, Kayseri Lisesi (1904)³⁹, Kayseri Sivas Caddesi Çeşmesi (19.yy. sonu, 20.yy. başı)⁴⁰, Kayseri Talas Meydan Çeşmesi (1887)⁴¹, Mihrişah Valide Sultan Sebili (1796)⁴², Nakşidil Sultan Sebili (1818)⁴³ ve çok sayıda Batılılaşma Dönemi yapılarında görmek mümkündür. Kasnaktaki plasterlerin üzerinde vazo biçimli akroterler bulunmaktadır. Akroter kullanımına, Kayseri Surp Asdvadzadzin Kilisesi (1831–1885)⁴⁴, Kayseri Talas Meydan Çeşmesi (1887)⁴⁵ ve Talas Esmâ Hatun Türbesi (1889–1890)⁴⁶ örnek olarak verilebilir.

Seyyid Burhaneddin Türbesi’nde giriş revağını taşıyan sütun başlıklarında, revak kemerlerinin kilit taşlarında ve kasnak üzerindeki konsollarda süsleme görülmektedir. Kasnak üzerindeki taş konsollar, Zeynel Abidin Türbesi’nde olduğu gibi, “S” şeklinde spiral yaparak aşağı doğru kıvrılmaktadır. Baklava dilimli sütun başlıklarının üst kısmı, ortada bir çiçek ve yanlarda “S” biçimli kıvrım dallarla bezenmiştir. Sütun başlıkları

³⁷ Şeyda Güngör Açıkgöz, *Kayseri ve Çevresindeki 19.Yüzyıl Kiliseleri ve Korunmaları İçin Öneriler*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2007, s. 114–119.

³⁸ Yıldırım Özbek, Celil Arslan, age., s. 467–470.

³⁹ Yıldırım Özbek, *Kayseri’de Tarihi Okul Yapıları*, Laçın Yayınları, Kayseri 2011, s. 170.

⁴⁰ Mustafa Denktaş, *Kayseri’deki Tarihi Su Yapıları*, Kıvılcım Yayınevi, Kayseri 2000, s. 126–127.

⁴¹ Mustafa Denktaş, age., s. 122–124.

⁴² Sevgi Parlak, “Mihrişah Valide Sultan Külliyesi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, C. 30, İstanbul 2005, s. 42–44.

⁴³ Enis Karakaya, “Nakşidil Sultan Külliyesi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, C. 32, İstanbul 2006, s. 344–346.

⁴⁴ Şeyda Güngör Açıkgöz, age., s. 141–148.

⁴⁵ Kerim Türkmen, age., s. 163.

⁴⁶ Kerim Türkmen, age., s. 160.

üzerindeki bezeme kompozisyonu, revak kemerinin kilit taşlarında da uygulanmıştır.

Her iki türbenin cephelerinde görülen üçgen alınlığı, Kayseri'deki Tomarza Merkez Camisi (1906)⁴⁷, Talas Han Camisi (1899)⁴⁸ Kayseri Surp Asdvadzadzin Kilisesi (1831–1885)⁴⁹ ve Surp Krikor Lusaroviç Kilisesi'nde (inşa 1859, onarım 1885)⁵⁰ görmek mümkündür.

4. Sonuç

II. Abdülhamid Han, gerçekleştirdiği imar faaliyetleri dolayısıyla çeşitli övgülere mazhar olmuş bir sultandı. Ele aldığımız türbelerle ilgili olarak okuduğumuz belgelerde bu konuya ilişkin dikkat çekici ibareler bulunmaktadır. Bunlardan en ilginç olanı; “âlemin büyük kurucusu, kâinatın büyük banisi-bina edeni” anlamına gelen “cenab-ı cihanbani” ibaresidir. Sadece Kayseri'de yaptırdığı eserlerin sayısı bile, II. Abdülhamid Han'ın bu iltifatı hak ettiğinin bir göstergesidir. Şüphesiz imparatorluğun çeşitli yerlerinde gerçekleştirilen bu imar faaliyetleri, sadece Sultan'ın şahsi girişimleriyle gerçekleşmiyordu. Kendisini bu konuda yönlendiren önemli devlet adamları da bulunuyordu.

Osmanlı İmparatorluğu'nun ekonomik ve siyasal bakımdan zayıfladığı bir dönemde dahi, taşrada gerçekleştirilen en küçük imar hareketi merkezin izni olmadan yapılamıyordu. Belgelerde inşasına onay verilen eserlerin masraflarının ne şekilde karşılanacağı ve ileride nasıl yaşatılacağına dair bilgiler bulunmaktadır. Seyyid Burhaneddin Türbesi'nin inşa maliyetinin Sultan Mustafa Han Vakfı'na masraf olarak kaydedilmesi, vakıf sisteminin işlerliğini göstermektedir. İncelediğimiz belgelerden, imar faaliyetlerinin hâlâ belirli bir nizam içerisinde yürütüldüğünü öğrenmekteyiz.

Kayseri'deki ziyaretgâhların en önemlilerinden olan Seyyid Burhaneddin ve Zeynel Abidin Türbesi, yapıldıkları Batılılaşma Dönemi'nin mimari ve süsleme özelliklerini yansıtmaktadır. Asli hallerini büyük ölçüde koruyan, Mevlevi ve Rufai tarikatının önemli makamlarından olan türbeler, hâlâ ziyaretçi akınına uğramaktadır.

⁴⁷ Yıldırım Özbek, agm., s. 37–50.

⁴⁸ Kerim Türkmen, agm., s. 157–159.

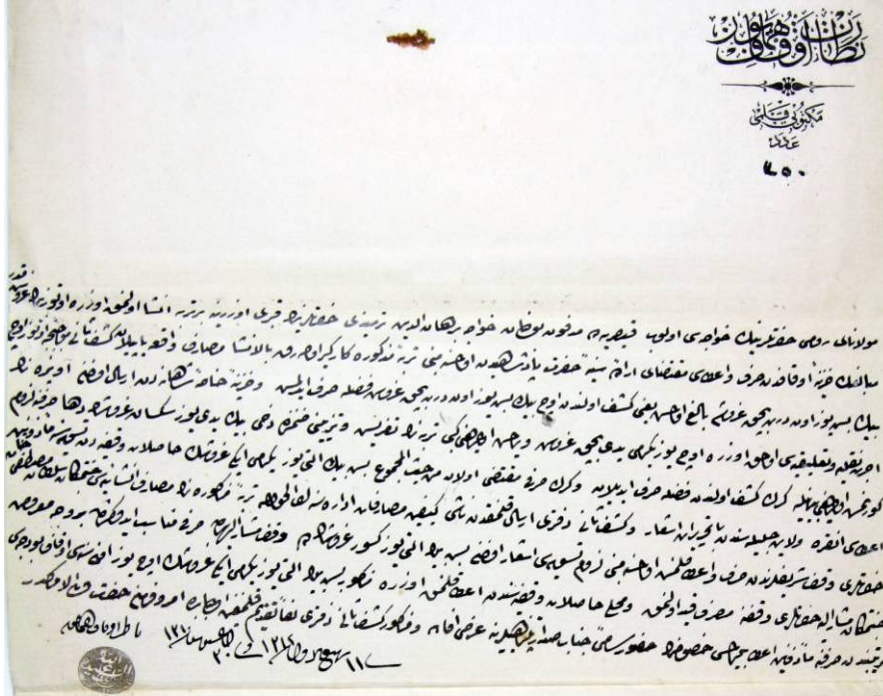
⁴⁹ Şeyda Güngör Açıkgöz, agt., s. 141–148.

⁵⁰ Anonim, age., s. 37.

EKLER

Ek 1: Zeynel Abidin Türbesi'nin İnşasına İlişkin Başbakanlık Devlet Arşivleri'nde Yer Alan Belgelerden Biri, (B.O.A., Y.PRK., HH., 17/58-1).

Ek 2: Seyyid Burhaneddin Türbesi'nin İnşasına İlişkin Başbakanlık Devlet Arşivleri'nde Yer Alan Belgelerden Biri, (B.O.A., Ş.D., 132/11-1).